

Het gebruikelijke ‘leren in de kerk’ houdt na de catechese met het belijden-doen op – als het al zo gaat... Terwijl vaak bij het ouder worden de vragen alleen maar toenemen. Waar kunnen we blijven leren?

ADRI VAN DER WAL

Drs. A.J.O. van der Wal is emeritus-predikant in de Protestantse Kerk, tevens docent Oude Testament op de TVG-locatie in Rotterdam. Hij is secretaris van het bestuur van de TVG-locatie Rotterdam en voorzitter van het OCT, het Overkoepelend Comité TVG.

Geloofsonderricht voor geïnteresseerden

De cursus Theologische Vorming voor Geïnteresseerden belicht

Overall in onze hedendaagse samenleving wordt levenslang leren aanbevolen en gevraagd. De geleerde Albert Einstein bracht dat onder woorden met de uitspraak: ‘Op het moment dat je ophoudt met leren, begin je met doodgaan.’ (‘Once you stop learning, you start dying.’)

De wereld verandert in rap tempo, processen in het werk veranderen. Daarvoor is nieuwe kennis noodzakelijk en moeten nieuwe manieren van werken worden geleerd. In vele beroepen moeten regelmatig bijscholingen worden gevolgd om in dat beroep werkzaam te kunnen blijven. Denk aan huisartsen en aan docenten in het basisonderwijs.

Geldt die noodzaak om levenslang te leren ook voor christenen? De wereld van geloven en kerk is al lang sterk in verandering. De context waarin we geloven, verschuift voortdurend. Telkens doemen nieuwe vragen op, vragen naar zingeving bijvoorbeeld. Daarnaast blijven oude vragen aan de orde. Daarbij denk

ik onder meer aan de vraag van de verhouding tussen God en het lijden in de wereld. Christenen van vandaag worden uitgedaagd om over oude en nieuwe vragen na te denken. En dan niet zomaar om oude antwoorden, hoe mooi ook, te herhalen, maar erover door te denken tegen de achtergrond van de wereld van nu.

De wereld van geloven en kerk verandert,
telkens doemen nieuwe vragen op...

Leren

De gangbare vierslag ‘Vieren, leren, dienen, delen’ maakt duidelijk hoe wezenlijk en onmisbaar leren binnen de christelijke kerk is. In de protestantse wereld is dit vanouds vormgegeven in de catechese. Dat is het geloofsonderricht aan de jonge leden. In de gereformeerde kring gebeurde dat voorheen ook binnen de Gereformeerde Jongelings Verenigingen

en de Gereformeerde Meisjes Verenigen. Daarin werd van de leden verwacht dat zij eens in de zoveel tijd een inleiding hielden.

Was dit kerkelijk onderricht vroeger beperkt tot de jonge kerkleden, in de afgelopen decennia is de focus verbreed tot alle gemeenteleden. Daarbij speelt mee dat vele oude zekerheden minder zeker zijn of weggefallen zijn. Vele gemeenten maken thema's van geloven en kerk bespreekbaar in een plaatselijk programma van Vorming en Toerusting. Mensen proberen in een avond of in enkele avonden zicht op een thema te krijgen, nu eens onder leiding van een spreker dan weer vanuit gedrukt materiaal. Soms worden dergelijke programma's in oecumenisch verband georganiseerd.

De wereld van geloven en kerk verandert, telkens doemen nieuwe vragen op...

Bijbel

Ook de Bijbel laat de grote betekenis van geloofs-onderricht zien. Israëls geloven werd van generatie

op generatie doorgegeven, zoals dat bijvoorbeeld blijkt in het boek Spreuken. Daarin geeft de 'vader', de leraar, kennis door aan de 'zoon', de leerling (zie onder meer Spreuken 2:1 en 3:1).

Deuteronomium tekent Mozes als leraar. Herhaaldelijk klinkt daar het werkwoord 'leren', onder meer in 4:1 (NBV: 'waarin ik u onderwijs') en 6:1 (NBV: 'die ik u ... moet leren'). Het doorgeven van generatie op generatie is ook zichtbaar in Deuteronomium 6:20-25. Daar wordt de vraag van kinderen naar Gods leefregels gevolgd door het antwoord dat de ouder moet geven.

In Psalm 25 klinkt de bede of God

mensen wil onderrichten:

Maak mij, HEER, met uw wegen vertrouwd, leer mij uw paden te gaan.

De evangelist Matteüs maakt duidelijk hoe belangrijk onderwijs geven was in Jezus' optreden. In Matteüs 4:23 en 9:35 schrijft hij dat Jezus rondtrok in heel Galilea, daar onderricht gaf in de synagogen, het goede nieuws van het Koninkrijk verkondigde en alle ziekte onder het volk genas. Uit Matteüs 21:23 blijkt dat Jezus onderricht blijft geven tot in de laatste dagen voor zijn dood. Die taak draagt Jezus pas pal voor zijn afscheid aan zijn leerlingen over, met de bekende woorden uit Matteüs 28:20:

en hun te leren dat zij zich moeten houden aan alles wat ik jullie opgedragen heb.

Als Lucas in Handelingen 2:42 schrijft:

Ze bleven trouw aan het onderricht van de apostelen,

is het duidelijk dat Jezus' leerlingen deze opdracht hebben opgepakt en de eerste gemeente daarin zijn voorgegaan.

Hoe fragmentarisch ook, dit overzichtje laat wel zien hoeveel betekenis in de Bijbel aan geloofs-onderricht wordt gehecht, onmisbaar om als gelovig mens in de wereld te staan.

Theologische Vorming voor Geïnteresseerden

Een hedendaagse vorm waarin geloofsonderricht, geloofsverdieping, geloofstoerusting wordt aange-reikt, is de cursus *Theologische Vorming voor Geïnteresseerden*. Vele jaren geleden is deze cursus voortgeko-men uit kerken die nu zijn ingestroomd in de Protes-tantse Kerk in Nederland. Toen was de focus geheel op gemeenteleden gericht en was de naam *Theologi-sche Vorming voor Gemeenteleden*. Gaandeweg werd de doelgroep breder gemaakt: 'geïnteresseerden'.

Deze cursus wordt landelijk op zeventien locaties gegeven. Het betreft een driejarige cursus en is dus, zoals een van de locaties dat verwoordt 'een stevige cursus'.

Gedurende een aantal maanden per jaar komt men veelal wekelijks een dagdeel in een of meerdere groe-pen bijeen. Tijdens dat dagdeel wordt lesgegeven in één of twee theologische vakken. Centraal staan de bijbelvakken (Oude en Nieuwe Testament), geloofs-vragen/dogmatiek, gelovig handelen/ethiek en kerk-geschiedenis. Ook praktische theologie vormt een kernvak, in meerdere deelvakken, zoals pastoraat, diaconaat en liturgiek. Naast dit zestal komen verder vakken als judaïca, godsdienstwetenschap, spiritua-liteit, feministische theologie, filosofie, enz. aan bod. Cursisten krijgen dus een breed pakket aangereikt. De cursus is niet puur theoretisch, maar op het leven betrokken en bedoeld om het inzicht in geloven en kerk te vergroten. Achtergronden worden aangereikt. De cursisten worden aan het denken gezet. Het wordt duidelijk dat er op vele vragen meerdere antwoorden mogelijk zijn en dat in de loop van de geschiedenis van de kerk ook meerdere antwoorden zijn gegeven. Het gaat er dus niet om het ultieme ant-woord aan te reiken, maar de cursisten te laten ont-dekken welke antwoorden mogelijk zijn. We kunnen hierbij denken aan het Joodse uitlegprincipe, dat elke tekst zeventig uitleggingen toelaat. Voor de lessen worden vele werkvormen gebruikt, ook met gebruikmaking van beeld en geluid. Het onderlinge gesprek maakt steeds een belangrijk deel

uit van de lessituatie. In de praktijk groeit er in de groepen gaandeweg een veilige ruimte om elkaar te durven bevragen en te durven zeggen waar men voor staat. In de loop van de cursus maakt men een gezamenlijke trektocht. Deze wordt na drie jaar afge-sloten met het verkrijgen van een certificaat. Werd in het verleden veelal gebruik gemaakt van centraal ontwikkeld materiaal voor de verschillende vakken, tegenwoordig gebruiken docenten veelal door henzelf ontwikkeld lesmateriaal. Die docenten zijn kerkelijke werkers, predikanten, soms ook do-centen uit het universitair onderwijs. Enkele plaatsen bieden na de basiscursus vervolg-cursussen in korte vorm van enkele dagdelen aan. Daarin wordt dan een thema verder uitgediept.

Oude Testament

Laat ik nu ter illustratie iets vertellen over het vak Oude Testament, waarvoor ik als docent ben ver-bonden aan de cursusplaats Rotterdam. Voor dit vak zijn in de loop van de driejarige cursus in Rotterdam vijftien cursusochtenden beschikbaar. In Rotterdam wordt per cursusochtend één vak gegeven en zitten tegenwoordig de drie leerjaren in één groep bijeen. Dat kan dus betekenen dat een cursist instroomt, terwijl het derdejaars-pakket wordt gevolgd. Van elke docent wordt verwacht de lesstof zo aan te bieden dat die te volgen is voor mensen met een ver-schillend kennisniveau.

... een veilige ruimte om elkaar te bevragen
en te durven zeggen waar men staat

Ik heb de lesstof verdeeld op basis van de driedeling van de Hebreeuwse Bijbel: Tora, profetie en overige geschriften. Dit vormt het thema van respectievelijk het eerste, het tweede en het derde leerjaar. In elk leerjaar komen achtergrondvragen aan de orde en worden individuele bijbelboeken besproken. We bestuderen theorieën over het ontstaan van bijbel-boeken.

In de lesstof van het eerste jaar kijken we ook specifiek naar de talen van het Oude Testament. Verder komt de overlevering van de teksten aan de orde. We kijken naar de verschillende volgordes waarin de oudtestamentische geschriften in joodse kring, rooms-katholieke kring en protestantse kring zijn gerangschikt. Tevens komt de belangrijke vraag ter sprake hoe westerse mensen van nu het Oude Testament lezen.

Hoe kunnen westerse mensen van nu het Oude Testament lezen?

In de lesstof van het tweede jaar over de profetie proberen we zicht te krijgen op dit gecompliceerde verschijnsel in Israëls geschiedenis. Daarbij wordt duidelijk dat ook de bijbelboeken Jozua, Rechters, Samuël en Koningen profetische boeken zijn. Het boek Jesaja wordt besproken en zo mogelijk wordt aandacht besteed aan een van de 'Kleine Profeten'. De Psalmen en Israëls wijsheidsliteratuur (Job, Spreuken, Prediker en Hooglied) komen uitgebreid aan de orde in de lesstof van het derde jaar. We

kijken daarbij ook naar het boek Jezus Sirach, onder meer naar aanleiding van het bekende lied 'Dankt, dankt nu allen God', gedicht naar Jezus Sirach 50:22-24.

In mijn lessen laat ik zien dat veel van de inhoud van het Oude Testament samenhangt met het vele lijden uit Israëls geschiedenis. Voor Israël was de vraag over God en het lijden geen theoretische vraag, maar 'uit het leven gegrepen'.

Bij al deze thema's letten we erop hoe lijnen doorlopen in Jezus' onderwijs. We verdiepen ons dus ook in de verhouding tussen Oude en Nieuwe Testament.

Tenslotte

Betitelt een van de cursusplaatsen de TVG-cursus als een 'stevige cursus', ik zou daarnaast graag andere facetten benadrukken. Ieder jaar merk ik weer tijdens de lessen en ook bij de afscheidsbijeenkomst van de derdejaars hoeveel plezier mensen aan de cursus beleven. Men slaat zelden over! Mensen zijn dankbaar voor de verbreding van hun horizon. En ze zijn blij met de verbondenheid die zij in en rond de cursus met anderen hebben ervaren. Hier is plaats voor moderne zinzoekers. Hier is leren een versterking van het eigen geloofsleven. Er komen vaak antwoorden op vragen die mensen al lang bij zich dragen.

Voor een nadere oriëntatie verwijs ik graag naar de centrale website www.tvg-algemeen.nl. Daar kunt u doorklikken naar de locaties, dus ook naar een locatie bij u in de buurt! Ook kunt u daar de data van informatiebijeenkomsten vinden. Dan wordt verteld hoe een locatie de cursus invult. Neem gerust contact op met een cursusleider of secretaris. Ik weet zeker dat u geen spijt krijgt van deelname. □